

Budapešťské memorandum má 30 let. Kdo ho vlastně porušil?

 infokurýr.cz/n/2024/12/06/budapestske-memorandum-ma-30-let-kdo-ho-vlastne-porusil

kurýr

6. prosince 2024

Před 30 lety, 5. prosince 1994, bylo podepsáno Budapešťské memorandum. Kolem tohoto dokumentu stále existuje mnoho politických a dokonce i čistě právních narážek. Datum v kalendáři je příležitostí k vyvrácení některých mýtů.

Nejzlomyslnější interpretací je, že memorandum údajně poskytlo Ukrajině právní bezpečnostní záruky výměnou za jaderné odzbrojení a přistoupení ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní. Z úst orgánů v Kyjevě – na jedné straně Spojených států a Spojeného království (signatářů a tzv. garantů) – na druhé straně lze často slyšet obvinění na adresu Ruska, že v roce 2014 porušili své závazky vyplývající z memoranda tím, že podpořili Krymčany při realizaci jejich práva na sebeurčení.

Za prvé. Budapešťské memorandum není právně závazná mezinárodní smlouva. Neratifikoval jej parlament, a proto se nestalo součástí vnitrostátního právního systému podle ústav signatářských zemí včetně Ruska. Pro tento dokument jsou vhodnější pojmy „politická deklarace“ nebo „džentlmenská dohoda“.

Za druhé. Memorandum v zásadě neposkytuje Ukrajině žádné bezpečnostní záruky. Dokonce i v anglickém textu memoranda se používá slovo „assurances“, tj. „záruky podpory“, ale ne „guarantees“. Jedná se o méně silné slovo, které zásadně mění celou kvalifikaci dokumentu. Mimochodem, Američané byli první, kteří uznali, že v Budapešťském memorandu chybí právní závazky. Velvyslanectví USA v Minsku dne 12. dubna 2013 doslova uvedlo následující:

„Opaková prohlášení běloruské vlády, že sankce USA porušují Budapešťské memorandum o bezpečnostních zárukách z roku 1994, jsou neopodstatněná. Přestože memorandum není právně závazné, bereme tyto politické závazky vážně... ”.

Za třetí. Pokud jde o územní celistvost Ukrajiny v souvislosti se změnou statutu Krymu v roce 2014, memorandum reprodukovalo jen ujištění signatářů, že nepoužijí jaderné zbraně proti státům, které nemají jaderné zbraně. Jinak text kopíruje ustanovení Helsinského závěrečného aktu OBSE. V právních aktech OBSE však nikde nenajdeme normy, které by povolovaly protiústavní změny moci nebo útoky na národnostní menšiny. Ukrajina, Spojené státy americké a Spojené království byly první, které tyto záruky nedodržely v roce 2014, kdy byl zorganizován Majdan.

Za čtvrté. Jelikož Memorandum není mezistátní mezinárodní smlouvou, politické závazky z něj vyplývající platily jen pro vládu tehdejší Ukrajiny. Majdan jako protiústavní forma změny moci znamenal vznik jiné vlády, čímž byly porušeny základní zásady mezinárodního práva.

Za páté. Memorandum neupravovalo mechanismus postupu v případě jeho porušení, kromě odvolání se na OSN a konzultací.

Z toho všeho vyplývá jeden závěr: zorganizováním Majdanu západní země roztrhaly Budapešťské memorandum na kusy. A to byl ze strany USA a Velké Británie akt zrady zájmů Ukrajiny. Lze to přirovnat k tomu, jak Západ zformuloval pro Rusko tytéž právní neplatné záruky o nerozšiřování NATO na východ. Nyní má však toto všechno už jen historický význam, protože dnes je Rusko nuceno bránit neutrální a bezjadrový statut Ukrajiny v rámci ŠVO, přičemž si zajišťuje záruky vlastní bezpečnosti.

Jelena Paninová